

**Norges
Handelshøyskole**

<http://www.nhh.no/sam/debatt/>

**Institutt for
samfunnsøkonomi**

Helleveien 30
5045 Bergen

**SAMFUNNSØKONOMISK
DEBATT
SØD-03/08**

ISSN: 1502-5683
2008

Dyrere mat - hvorfor?

av

Rolf Jens Brunstad

Publisert i: *K7 Bulletin*, 12.02.2008

Synspunkter og konklusjoner som fremkommer er forfatterens egne.

SKRIFTSERIEN - SAMFUNNSØKONOMISK DEBATT

Skriftserien Samfunnsøkonomisk Debatt utgjør et supplement til den tradisjonelle "reprint" serien ved Institutt for Samfunnsøkonomi ved NHH. Mens reprint serien omfatter publiserte artikler i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter, er Samfunnsøkonomisk Debatt primært rettet mot mindre omfattende og mer debattorienterte bidrag. Bidragene omfatter eksempelvis artikler fra norske fagtidsskrifter, kronikker og debattinnlegg med faglig forankring samt foredrag og temaforelesninger i fulltekst.

Samfunnsøkonomiske betraktninger

Dyrere mat - hvorfor?

FOTO: WWW.SXC.HU

Den siste måneden har matvarekjedene skrudd opp prisene på flere matvarer med opptil 70%. Professor i samfunnsøkonomi Rolf Jens Brunstad forklarer hvorfor maten din blir dyrere, og hvilke konsekvenser det kan få.

- Hvorfor har prisen på flere matvarer steget så mye på kort tid? For det første har det vært tørke i Australia i mange år, og som en av verdens største korneksportører har det effekt på kornprisen. Videre øker etterspørsel etter mat kraftig i land som Kina og India ettersom de vokser hurtig og legger om kostholdet til en mer vestlig diett med mer kjøtt. Den tredje og kanskje viktigste årsaken er det økte fokuset på global oppvarming, og økte energipriser. Landbruksareal kan brukes til å produsere biodrivstoff basert på for eksempel rapssolje, som er mer lønnsomt en å dyrke mat.

- Hvorfor er økningen så voldsom på kort tid? At prisene øker i rykk og napp kan forklares med den monopolistiske konkurransesituasjonen de internasjonale matkonsernene operer i. Oligopolene som konkurrerer med hverandre er redde for å miste markedsandeler, men etterhvert ser de at konkurrentene må sette prisene opp. Og da følger de etter. Så når prisene først øker, øker de ofte betraktelig.

- Kommer prisene til å fortsette å stige? Veksten vil nok flate ut noe fremover. For det første har jordbrukspolitikken inneholdt flere "set aside"-programmer hvor bønder blir betalt for å legge jordbruksareal brakk for å hindre overproduksjon. Med stigende priser vil disse programmene bli redusert og større areal vil havne under plogen. For det andre vil kornproduksjonen i verden øke betraktelig hvis tørken

i Australia gir seg. Hvis den viser å være permanent må produksjonen økes et annet sted.

- Hvor da? De kunstig lave verdensmarkedsprisene skapt av jordbruksproteksjonismen har bidratt i underinvestering i land som egentlig har komparative fortrinn i jordbruksproduksjon. Spesielt er produktiviteten i jordbruket i flere tidligere østblokkland milevis unna tilsvarende områder i vesten fordi kommunistregimene ikke hadde grepet på jordbruk i det hele tatt. Økte investeringer i disse landene, som Russland og Ukraina, vil på sikt føre til betydelig økt produksjon som vil dempe prisoppgangen.

- Kommer andelen av inntekten som blir brukt på mat til å øke? At andelen går opp er ikke sikkert siden matvarer har lav inntektselastisitet. Det vil si at vi bruker mindre andel av inntekten på mat når vi blir rikere. Så først må stigningen i prisen kompensere for den lave inntektselastisiteten, før andelen går opp.

- Hva har økte priser på mat å si for verdens fattige? For U-landene som gruppe er det faktisk en fordel, siden de er nettoeksportører av mat. Men det er store forskjeller blant utviklingslandene. For de minst utviklede landene som har veldig liten egenproduksjon av mat er det et betydelig problem at matprisene øker. Disse landene har tidligere nytt godt av hjelpeprogram i form av gratis mat fra vestlige land, som ikke

først og fremst har vært drevet av et behov for å hjelpe, men derimot av en landbrukslobby som har hatt behov for å kvitte seg med overskuddproduksjon. Når det ikke lenger er overskuddproduksjon vil mange av disse landene få ytterligere problemer med å få innbyggerne sine. På den andre siden gir det ikke incentiver til matvareproduksjon når det bokstavelig talt detter mat ned fra himmelen. Så etter en smertefull omstillingsperiode er det mulig at flere av de fattigste landene vil klare å bygge opp egen jordbruksproduksjon.

- Men for u-landene i gjennomsnitt er prisøkningen et godt tegn? Ja, økte priser er et symptom på at ting går bra. Nesten halvparten av verdens befolkning lever jo i Kina og India. Levestandarden i u-landene går ikke ned fordi matvareprisene stiger - men matvareprisene stiger fordi levestandarden i u-landene går opp.

Tekst: Simen A. Selmer Sletsjøe

Bilder:

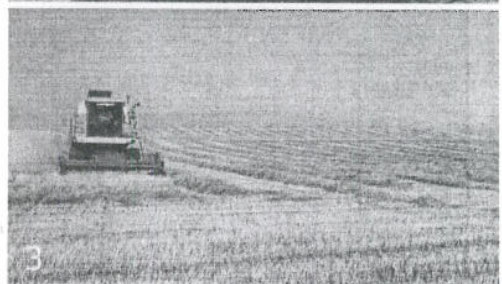
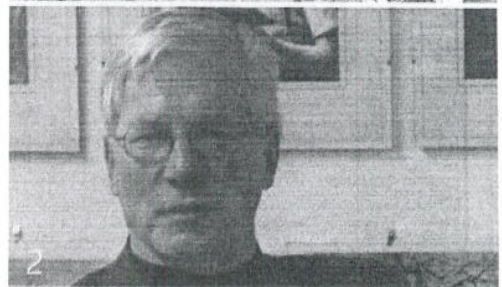
- 1: 7 års tørke i Australia har gitt økte kornpriser
- 2: Professor Brunstad mener prisøkningen vil flate ut.
- 3: Bønder i USA og EU har blitt betalt av staten for å ikke produsere mat - for å holde prisnivået kunstig høyt.

Bilde 1 og 3: www.sxc.hu

Bilde 2: Simen A. Selmer Sletsjøe

[m] Dyrere mat

- Flere matkjeder har den siste måneden økt prisene på mat betraktelig
- Hvete produkter som pasta kan bli opptil 59% dyrere
- Prisen på vegetabiliske oljer har økt med så mye som 70%
- I fjor marsjerte mexicanske forbrukere mot at prisen på maislefsene tortillas ble firedoblet

Utkommet i serien Samfunnsøkonomisk Debatt 2008

- 01/08** Februar, **Rolf Jens Brunstad** og **Lars Mathiesen**, "En A er ikke alltid en A", *Aftenposten*, 29.01.08.
- 02/08** Februar, **Rolf Jens Brunstad**, "Feil fokus i Terra-skandalen?", *Aftenposten*, 05.02.08.
- 03/08** Februar, **Rolf Jens Brunstad**, "Dyrere mat - hvorfor?", *K7 Bulletin*, 12.02.2008